

Nr 277.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av § 2 mom. 1, 2, 3 och 4, § 18 samt § 40 mom. 1 i förordningen om landsting den 21 mars 1862; given Stockholms slott den 12 april 1918.

Under åberopande av bifogade utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändrad lydelse av § 2 mom. 1, 2, 3 och 4, § 18 samt § 40 mom. 1 i förordningen om landsting den 21 mars 1862.

De till ärendet hörande handlingar skola riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Axel Schotte.

Förslag

till

L a g

om ändrad lydelse av § 2 mom. 1, 2, 3 och 4, § 18 samt § 40 mom. 1 i förordningen om landsting den 21 mars 1862.

Häriigenom förordnas, att § 2 mom. 1, 2, 3 och 4, § 18 samt § 40 mom. 1 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 2.

1. För val av landstingsmän indelas länet i valkretsar, särskilt för landsbygden och särskilt för städerna.

För varje valkrets utses, oavsett dess folkmängd, en landstingsman och därutöver efter folkmängden en landstingsman för varje fullt tal av 4,000.

2. Domsaga med en folkmängd av 24,000 eller däröver skall delas i valkretsar under iakttagande, att för varje valkrets komma att utses minst tre, högst sex landstingsmän; att området för varje valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje; att delning av domsaga, som utgöres av flera tingslag eller härad, verkställs, där sådant utan avvikelse från redan givna regler kan ske, efter tingslag eller härad; samt att eljest delning i valkretsar sker efter kommuner. Utan hinder av vad nu är sagt må dock av tingslag bildas valkrets med mindre folkmängd än 8,000, då synnerliga skäl därtill äro.

Med tingslag förstås sådan del av domsaga, som utgör egen domkrets.

Domsaga, vars folkmängd ej uppgår till 24,000, utgör en valkrets; dock att, där folkmängden överstiger 20,000 eller samfärdsmedlens bristfällighet eller andra liknande orsaker påkalla domsagans delning, domsagan må, där så lämpligen kan ske, delas i två valkretsar; skolande

vid en sådan delning iakttagas vad ovan för delning av större domsaga finnes stadgat.

Höra delar av samma domsaga till olika landstingsområden, bildar varje del en valkrets.

3. Stad, vars folkmängd utgör minst 8,000, bildar egen valkrets. Stad med mindre folkmängd än 8,000 skall förenas med annan eller andra sådana städer till en valkrets med minst 8,000, högst 16,000 invånare. Kan förening ej sålunda ske, eller skulle den medföra synnerlig olägenhet, må stad eller städer bilda en valkrets, ändå att folkmängden däri ej uppgår till 8,000.

4. Därest det antal landstingsmän, som med tillämpning av nu meddelade föreskrifter bör utses inom ett län, icke uppgår till tjugu, skall såsom grund för rättigheten att efter folkmängden välja ombud till landstinget bestämmas lägre tal än det uti mom. 1 antagna, på det att landstingsmännens antal för hela länet må uppgå till minst tjugu; och skall i övrigt vid valkretsindelningen för landsbygden iakttagas, att landstingsmännens antal för varje valkrets ej må vara lägre än tre eller högre än sex.

§ 18.

Landstingets lagtima möte kan fortfara sex helgfria dagar. Skulle likväl de i stadgad ordning till behandling upptagna ärenden vara av den mängd och omfattning, att behandlingen av desamma icke hinner avslutas inom denna tid, må landstinget kunna förlänga tiden för sin sammanvaro med ytterligare högst fyra helgfria dagar.

§ 40.

1. För att såsom landstingets beslut gälla, skall i följande ämnen erfordras, att två tredjedelar av de avgivna rösterna om beslutet sig förenat:

a) beslut, att domsaga med mindre folkmängd än 24,000 skall delas i valkretsar; att av tingslag skall bildas valkrets med mindre folkmängd än 8,000; eller att stadsvalkrets med mindre folkmängd än 8,000 skall bildas i fall, då sådant ej är en ovillkorlig följd av vad i § 2 mom. 3 är stadgat;

b) underkännande av någons behörighet att såsom ledamot i landstinget taga inträde eller medgivande, varom i § 32 sägs;

- c) påläggande av avgifter, som erfordra uttaxering för längre tid än fem år;
- d) beviljande av anslag till nya ändamål eller behov;
- e) beviljande av anslag, vartill medel skola anskaffas genom upplåning;
- f) upptagande av lån, ställt på längre återbetalningstid än fem år, eller ingående av borgen;
- g) avhändande av fast egendom eller därifrån härflytande rättighet;
- h) förlängning av landstings lagtima möte utöver sex helgfria dagar; och
- i) uppskov till nästa landsting av väckta frågor.

Denna lag skall, såvitt angår frågan om förlängning av landstings lagtima möte utöver sex helgfria dagar, gälla från och med den 1 september 1918. Bestämmelserna i lagen i övrigt träda i kraft den 1 januari 1922; skolande indelning i valkretsar och fastställande av antalet landstingsmän för de särskilda valkretsarna år 1921 ske med tillämpning av dessa bestämmelser.

---

*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans
Maj:ts Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 12
april 1918.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Departementschefen, statsrådet Schotte anförde:

Enligt Kungl. Maj:ts beslut hava ett flertal frågor om ändringar i kommunalförfattningarna förelagts innevarande års riksdag till prövning. Åtskilliga av dessa ändringsförslag beröra landstingsförordningen. Jag ber nu få underställa Kungl. Maj:t även ett par andra frågor om ändring i denna förordning, vilka synts mig vara av den mera fristående natur, att de lämpligast böra särskilt för sig upptagas till behandling. Jag åsyftar härvid dels frågan om likställighet mellan städer och landsbygd i avseende å grunderna för bestämmande av antalet representanter i landsting, dels ock spörsmålet om utsträckning av tiden för lagtima landstings sammanvaro; och ber jag att härvid till en början få upptaga förstnämnda fråga till behandling.

I. Likställighet mellan städer och landsbygd i avseende å grunderna för bestämmande av antalet representanter i landsting.

Tillkomsten
av gällande
bestämmelser.

Frågan härom har i anledning av väckta motioner varit föremål för riksdagens prövning såväl vid 1914 års senare riksdag som vid riksdagarna 1915, 1916 och 1917. Angående tillkomsten av nu gällande stadganden om grunderna för bestämmande av antalet landstingsmän i stads- och lantvalkretsar lämnades av konstitutionsutskottet vid förstnämnda riksdag en redogörelse av följande innehåll:

Enligt landstingsförordningens ursprungliga bestämmelser valdes en landstingsman för varje stad med 2,500 invånare eller därunder samt ytterligare en för varje fullt tal av 2,500. För landsbygden åter valdes en landstingsman för varje härad eller tingslag, vars folkmängd utgjorde 5,000 eller därunder, samt ytterligare en för varje fullt tal av 5,000. Den i förhållande till folkmängden starka representation i landstingen, som sålunda tillerkänts städerna, motiverades av kommunallagskommittén i dess år 1859 avgivna betänkande sålunda: »— — — på det den numeriska undervikt, vari städernas ombud alltid komme att befinna sig i förhållande till antalet av häradenas ombud, i sin mån måtte få en motvikt, har det förhållande härvid blivit iakttaget, att i städerna hälften av den folkmängd, som i häradena skulle berättiga till att utse ett ombud, ansetts böra för de förra grundläggas samma berättigande.» Allmänna besvär- och ekonomikutskottet, som vid 1859—1860 års riksdag avgav yttrande över kommunallagskommitténs förslag, fann den föreslagna starkare representationen för städerna utgöra en säkerhet emot »varje obehörig övervikt inom landstingen å landsbygdens sida». Vid frågans behandling i riksständerna gjordes densamma till föremål för debatt i prästeståndet och i borgarståndet i samband med det särskilt i borgarståndet mycket omstridda spörsmålet, huruvida städerna överhuvud taget borde delta i landstingen eller icke. Av åtskilliga talare gjordes gällande, att även om städerna tillerkändes en i förhållande till deras folkmängd så stark representation, som kommitterade föreslagit, de dock skulle komma att sakna nödigt inflytande inom tingen samt riskera förtryck från landsbygdens sida, särskilt i ekonomiskt hänseende. En talare, Lars Hierta, förmenade till och med, att den föreslagna representationsrätten för städerna innebure en orättvisa emot dem, enär städerna hade en vida större skatteförmåga än landsbygden och därför borde äga representationsrätt i förhållande härtill. Å andra sidan gjordes däremot gällande, att de framställda betänkligheterna saknade grund. Vad kommitterade föreslagit blev också godkänt.

Landstingsförordningens bestämmelser i denna punkt förblevo orubbade ända till rösträttsreformen år 1907—1909. Först när frågorna om den kommunala rösträtten och om den proportionella valmetodens införande vid landstingsmannavalen upptogs i 1907 års kungliga propositioner, föreslogos även, i samband med den förändrade valkretsindelning, som måste genomföras i och för dessa proportionella val till landstingen, nya grunder för antalet landstingsmän från varje valkrets. Kungl. Maj:t föreslog, att varje landstingsvalkrets skulle välja en representant oberoende av dess invånareantal samt ytterligare en *på landet* för varje fullt tal av 5,000 och *i stad* för varje fullt tal av 3,000. Den föreslagna

inskränkningen i städernas representation motiverades av föredragande departementschefen därmed, att proportionen mellan städernas och landsbygdens representation på grund av den förhållandevis större folkökningen i städerna givit städerna en gynnsammare ställning, än man vid landstingsförordningens genomförande beräknat, samt att dessutom den föreslagna valkretsindelningen skulle medföra en ytterligare förskjutning till städernas förmån av proportionen mellan städernas och landsbygdens ursprungliga representation i landstingen. Vad Kungl. Maj:t föreslagit blev av riksdagen utan debatt antaget.

*Riksdagen
1914 B.*

Uti en vid förstberörda riksdag i andra kammaren väckt motion (nr 119) har herr Johansson i Brånalt, med instämmande av fyra andra ledamöter, hemställt, att riksdagen ville besluta sådan ändring av landstingsförordningen, att städer och landsbygd bleve fullt likställda i avseende å det antal landstingsmän, som de olika valkretsarna ägde rätt att välja i förhållande till folkmängden, sålunda att det invånarantal, som skulle utgöra grunden för val av varje landstingsman, bestämdes till ett fullt tal av 4,000 i såväl stads- som lantvalkretsar.

Till stöd för sitt yrkande anförde motionären i huvudsak, att skäl numera syntes saknas för bibehållande av den stadgade olikheten mellan stad och land, vilken ej vore överensstämmande med rättvisa och billighet. Motionären erinrade i detta samband om det inflytande, valen av landstingsmän äga å valen till riksdagens första kammare, samt framhöll, att den liknande företrädesrätt, städerna ursprungligen haft vid valen till andra kammaren, bortfallit vid införandet av den allmänna rösträtten vid dessa val. Till stöd för sitt förslag beträffande det invånarantal, som borde läggas till grund för bestämmandet av landstingsmännens antal, anförde motionären, att det syntes honom riktigtast att välja en medelväg mellan de nu gällande siffrorna.

I det utlåtande över motionen, som avgavs av konstitutionsutskottet (nr 12), anförde utskottet, efter nyssnämnda redogörelse för tillkomsten av nu gällande stadganden i ämnet:

Såsom framginge av den lämnade redogörelsen för de ifrågavarande bestämmelsernas tillkomst, hade rätten för städerna att i förhållande till sin folkmängd erhålla en starkare representation i landstingen än landsbygden föranletts av en strävan att trygga städernas intressen emot att undertryckas från landsbygdens sida, i det att man hyst farhågor för att inom landstingen intresse motsatser skulle uppstå mellan landsbygd och städer, samt städerna härvid på grund av sin ringare folkmängd kunde bliva lidande, därest de i fråga om rätten att välja representanter jämställdes med landsbygden. Det syntes utskottet, att utvecklingen sedan år 1862 gått i den riktning, att dessa skäl icke längre hade samma giltighet som förut. I regel torde nämligen numer några större motsättningar mellan landsbygd och städer knappast förekomma inom landstingen. Å landsbygden hade också en stor mängd samhällen uppstått, som, ehuru de i admini-

strativt hänseende fortfarande tillhörde denna, dock vore av mer eller mindre utpräglad stadstyp. Och slutligen hade den genom inflyttning och andra omständigheter starka folkökningen i städerna samt den under de senaste decennierna livliga stadsbildningen gått i riktning av en utjämning mellan landsbygdens och städernas inbördes folkmängdsförhållanden. Som framginge av en vid utskottets utlåtande fogad tablå, hade denna förskjutning av befolkningsförhållandena till minskning av landsbygdens övermakt icke minst fortgått efter 1907, då nu gällande grunder för representationen i landstingen fastställdes. Det förhölle sig också som motionären påpekat, att genom den olikhet i städernas och landsbygdens representation i landstingen, som nu vore gällande, de i landstingen deltagande städerna erhöle på valen till första kammaren ett större inflytande än landsbygden.

Emellertid funne sig utskottet icke kunna på grund av den föreliggande motionen tillstyrka någon åtgärd i dess syfte. Frågan vore nämligen av den betydelsefulla och grannlaga natur, att den för sitt allsidiga bedömande krävde en ingående prövning av åtskilliga olika omständigheter, som vid en rubbning av dessa grunder för landstingens sammansättning måste komma i betraktande, och tillräckligt material för en sådan prövning föreläge icke. Härtill komme, att några allmänna önskningsar i den av motionären angivna riktningen icke, så vitt till utskottets kännedom kommit, blivit framställda.

Utskottets avstyrkande hemställan blev av riksdagens kamrar bifallen.

*Riksdagen
1915.*

Vid 1915 års riksdag upprepade samme motionär sitt yrkande (motion nr 66 i andra kammaren). Konstitutionsutskottet (utlåtande nr 7) avstyrkte motionen även denna gång och anförde bland annat följande:

I likhet med konstitutionsutskottet vid 1914 års B-riksdag ansåge utskottet, att någon lagändring i den av motionären avsedda riktningen ej kunde vidtagas utan en ingående undersökning av de olika omständigheter, som föranlett den nu bestämda olikheten i landsbygdens och städernas representation inom landstingen och som alltjämt måste tagas i betraktande. Någon sådan undersökning hade motionären dock ej heller denna gång sökt åvägabrunga. Han hade, utan någon utredning i sak, liksom föregående år inskränkt sig till att föreslå, att utan vidare en ny gemensam grund för antalet landstingsmän från såväl stads- som lantvalkretsar skulle införas i landstingsförordningen, nämligen val av en landstingsman för varje 4000-tal invånare.

För att åtminstone i någon mån kunna bedöma verkningarna av en dylik lagändring hade utskottet med ledning av siffrorna för 1912 och 1914 års landstingsmannaval verkställt en undersökning med avseende å sex län i riket. Det hade därvid, såsom av en i utskottets utlåtande intagen tablå framginge, visat sig, att i de län undersökningen omfattat landsbygdens representantantal skulle ökas med 53 och städernas minskas med 19; den totala ökningen av landstingsmän i ifrågavarande län komme sålunda att uppgå till 34. Om proportionen antoges i stort sett hava sin motsvarighet för samtliga län i riket, skulle detta innebära en ökning av landsbygdens representantantal med över 200 och en minsk-

ning av stadsrepresentanternas antal med över 70; alltså under nämnda förut-sättning en totalökning av antalet landstingsmän med omkring 130. Dessa siffror vore visserligen blott ungefärliga, men gäve dock otvivelaktigt vid handen, vilka väsentliga rubbningar i landstingens sammansättning den ifrågasatta ändringen av landstingsförordningen skulle åstadkomma.

Det visade sig ävenledes vid en undersökning av landstingsmännens antal från stads- och från lantvalkretsar, att den numeriska övervikt, som landsbygden ägde i landstingen gentemot de däri deltagande städerna, alltjämt vore högst av-sevärd. Så överstege stadsrepresentanternas antal allenast i två landstingsom-råden en tredjedel av landstingsmännens antal, uppginge i ett landstingsområde till jämnt nämnda kvot samt komme icke i något av övriga tjugutre upp till tredjedelen av landstingsmännens totalantal. Även detta förhållande syntes ut-skottet ådagalägga, att något behov att nu företaga en så genomgripande omreg-lering till landsbygdens förmån, som motionären föresloge, icke förelåge. Härtill komme, att motionären lika litet nu som vid sistlidne riksdag förebragt några bevis för att önsknigar om en dylik omreglering skulle förefinnas.

Utskottets hemställan bifölls av båda kamrarna.

Vid 1916 års riksdag hemställde herr Olausson i en inom andra kammaren avgiven motion (nr 14), att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning om sådan ändring i landstingsförordningen, att stad och land erhöles lika representationsrätt vid val av landstingsmän, samt för nästa års riksdag framlägga förslag i ämnet.

Riksdagen
1916.

Till stöd för sin hemställan anförde motionären följande:

»Under de senaste riksdagarna ha motioner framkommit om sådan ändring i landstingsförordningen, att såväl land som stad skulle erhålla lika representationsrätt vid val av landstingsmän. Dessa motioner hava dock i brist på utredning avstyrkts av vederbörande utskott och av riksdagen lämnats utan avseende.

Frågan om lika representationsrätt är dock av så stor betydelse, att den med snaraste torde böra utredas genom riksdagens försorg. Att framföra alla de skäl, som tala för avskaffande av den gamla från ståndstiden härstammande orättvisan, att städerna skola äga nära nog dubbel representationsrätt emot landsbygden, torde vara överflödigt, då de äro av alla kända och ingen numera torde kunna med några som helst sakskül framträda och taga dem i försvar.

Därmed att städer och landsbygd erhållit lika representationsrätt vid val till andra kammaren har det sista skälet bortfallit för att bibehålla olika representationsrätt vid val av första kammarens väljareförsamling.

Genom införande av den proportionella valmetoden vid val till riksdagens första kammare har ett ytterligare skäl tillkommit för avskaffande av denna orättvisa. Vid majoritetsval kunde städernas representanter ej utöva något för dem fördelaktigt inflytande vid valen till första kammaren av det skäl, att de i landstingen trots sin stora representationsrätt voro i minoriteten. I och med tillämpningen av den proportionella valmetoden äro de i tillfälle att insätta representanter i första kammaren i förhållande till sin numerär. De kunna sålunda numera insätta i första kammaren nära nog dubbelt så många representanter som

landsbygden i förhållande till folkmängden. Detta utgör otvivelaktigt en stor orättvisa, som med skyndsamhet måste avskaffas.

Vad angår landstings uppgifter i övrigt finnas ej heller några skäl som tala för bibehållandet av denna orättvisa. Bland dessa uppgifter torde i främsta rummet kunna nämnas sjukvården och kommunikationerna. I dessa såväl som i alla övriga uppgifter, som det tillkommer landstingen att taga vård om, finnas numera inga olika intressen mellan stad och land.»

Konstitutionsutskottet yttrade i sitt utlåtande i anledning av motionen (nr 20), efter att hava redogjort för utskottets ovan återgivna uttalanden i frågan vid de båda närmast föregående riksdagarna:

»Det framgår av dessa uttalanden, att konstitutionsutskottet vid 1914 och 1915 års riksdagar icke ställt sig principiellt avvisande mot tanken på en utjämning av städernas och landsbygdens representationsrätt i landstingen. 1914 års utskott har påvisat, att de skäl, som vid landstingsinstitutionens införande föranledde bestämmelserna om en starkare representation för städerna än för landsbygden, icke längre äga samma giltighet som förr, och vid 1915 års riksdag upprepade utskottet samma uttalande. När motionerna vid dessa riksdagar avstyrktes, berodde detta närmast därpå, att i dem framställdes yrkande om en omedelbar lagändring, utan att motionären förebragt någon som helst utredning i ärendet eller tagit hänsyn till de övriga frågor rörande valen till landsting, vilka kunna stå i samband med en utjämning av grunderna för städers och landsbygds representation. Utskottet vid 1914 års riksdag sammanfattade dessa skäl mot ett bifall till den då väckta motionen så, att förevarande spörsmål är av den betydelsefulla och grannliga natur, att den för sitt allsidiga bedömande kräver en ingående prövning av åtskilliga olika omständigheter, som vid en rubbning av dessa grunder för landstingens sammansättning måste komma i betraktande, och att tillräckligt material för en sådan prövning icke förelåge.

Den nu förevarande motionen av herr Olausson utmynnar icke, såsom de föregående, i yrkande på omedelbar lagändring, utan föreslår skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om fullständig och allsidig utredning samt därpå grundat förslag. Gentemot denna motion föreligga alltså icke de huvudsakliga betänkligheter, som med skäl gjordes gällande mot 1914 och 1915 års förslag. Å andra sidan synes det utskottet tydligt, att det principiella erkännande, som redan 1914 års konstitutionsutskott gav själva grundtanken om en utjämning mellan städernas och landsbygdens representationsrätt i landstingen, icke blott bibehåller sitt fulla berättigande, utan också numera måste givas med ökad styrka. Den hittills rådande olikheten mellan städer och landsbygd i detta avseende ter sig alltså som ett privilegium för de förra, för vilket ej längre finnas tillräckliga skäl, och kravet på en förändring börjar, sedan uppmärksamheten blivit fäst på frågan, allt starkare framträda. Utskottet kan i detta avseende bl. a. hänvisa till de önskemål i denna riktning, som framkommit även i motiveringen till de av herr Kvarnzelius m. fl. och herr Edén m. fl. väckta motionerna angående förändringar i den kommunala rösträtten. Vid sådant förhållande anser sig utskottet böra tillstyrka en skrivelse till Kungl. Maj:t i den av herr Olausson väckta motionens syfte.»

På grund av vad sålunda anförts hemställde utskottet, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t

låta verkställa utredning, huruvida och på vad sätt sådan förändring i förordningen om landsting kunde vidtagas, att den olikhet, som förefunnes mellan landsbygd och städer i avseende å valkrets- och representationsbestämmelser för val av landstingsmän, utjämnades, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde för-
anleda.

Mot sistberörda utlåtande anmälades reservationer dels av herr Bel-
linder m. fl., dels ock av herr Räf.

Förstnämnda reservanter anförde:

»Allt från landstingsförordningens tillkomst hava städerna tillerkänts en i förhållande till folkmängden stark representation. Skälet har varit, att härigenom »en motvikt skulle beredas mot den numeriska undervikt, vari städernas ombud alltid komme att befinna sig i förhållande till häradenas ombud.» Detta skäl angives i kommunallagskommitténs betänkande av år 1859 och liknande synpunkter framhållas av allmänna besvär- och ekonomiutskottet, som vid 1859—1860 års riksdag avgav yttrande över kommitténs förslag. Även om förhållandena numera i viss mån förändrats, måste dock fortfarande det framhållna skälet anses i avsevärd grad bärande. Dessutom har en utjämning på området vidtagits genom 1909 års kommunala rösträttsreform. Frågan har därjämte en ganska vittgående politisk betydelse genom dess inverkan på första kammarens sammansättning. Några allmänna önskningsar i den av motionen angivna riktningen hava icke, så vitt till vår kännedom kommit, framställts. Frågan får därför betraktas som ett led i det allmänna kravet på förändring från grunden av hela vår kommunala författning, som på senare tider från vissa håll framförts. Det framhålles också i några av de motioner med angivet syfte, som vid innevarande års riksdag blivit framförda, att jämväl hithörande fråga bör tagas i beaktande.

Vid sådant förhållande och då vi ej finna skäl föreligga att tillmötesgå detta krav samt ej någon omständighet blivit framhållen, på grund varav den ifrågasatta förändringen i och för sig skulle anses nödig eller nyttig, hemställa vi, att herr Olaussons ifrågavarande motion ej måtte till någon riksdagens åt gård föränleda.»

Herr Räf anförde i sin reservation, att han, med hänsyn till den politiska karaktären av ifrågavarande val, ansåge, att någon förändring av förordningen om landsting ej borde förekomma annat än i sammanhang med en motsvarande förändring av den kommunala rösträtten i syfte att motväga det politiska inflytande, som enbart en förändring av landstingsförordningen kunde medföra.

Utskottets hemställan bifölls av andra kammaren, men avslogs av den första.

Vid 1917 års riksdag väckte herr Johansson i Brånalt ånyo motion i ämnet (andra kammaren nr 129), därvid motionären anslöt sig till det av herr Olausson nästföregående år framställda yrkandet.

Konstitutionsutskottet (utlåtande nr 3) anslöt sig till den ståndpunkt i frågan, som intagits av 1916 års konstitutionsutskott, och gjorde enahanda hemställan. Reservationer avgåvos även nu av samma innehåll som nästföregående år. Utskottets hemställan blev även denna gång bifallen av andra kammaren, men avslagen av den första.

Departement-
chefen.

Då de två första motionerna i förevarande ämne icke förmådde tillvinna sig konstitutionsutskottets förord, torde detta, såsom även av 1916 års utskott framhölls, icke hava berott på något principiellt ogillande av önskemålet om likställighet i angivna hänseende mellan stad och land, utan fastmer på den form, vari detta önskemål i nämnda motioner framkom. Redan vid behandlingen i andra kammaren av 1914 års motion uttalades sålunda från olika håll den uppfattningen, att frågan förtjänade att upptagas till övervägande och att tiden syntes vara inne att taga ett steg i riktning mot utjämning av proportionen mellan stads- och landsbygdsrepresentanterna i landstingen. Samma synpunkt har, såsom även i 1916 års utskottsbetänkande erinrats, framkommit i motiveringen till vissa vid 1916 års riksdag väckta motioner om ändringar i den kommunala rösträtten. I dessa motioner framhölls särskilt, att vid utredning av frågan om avskaffande av rösträttens hela nuvarande gradering även spørsmålet om en utjämning av städernas och landsbygdens representation i landstingen syntes komma i ett nytt läge och böra upptagas till allvarligt övervägande. Vidare har, såsom nämnts, andra kammaren såväl år 1916 som år 1917 — båda gångerna utan votering — biträtt konstitutionsutskottets förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning i ämnet.

På grund av vad sålunda i saken förekommit har jag ansett mig äga fullgiltiga skäl att nu upptaga frågan till ingående övervägande. Jag har därvid jämväl för egen del kommit till den uppfattning, att tiden nu är inne att vidtaga åtgärder för avskaffande av den påtalade olikheten i städernas och landsbygdens representation. Jag stöder mig härvid i första hand på de skäl till förmån för en ändring, vilka framlagts i de olika utskottsbetänkandena i frågan och särskilt i 1916 års betänkande. Särskilt beaktansvärt synes mig i detta hänseende vad som anförts om såväl det successiva bortfallandet av de motsättningar, som vid författningens tillkomst kunde, såsom ett arv från ståndsrepresentationens tid, göra sig gällande mellan land och stad, som även den efter hand fortgående utjämningen av den förut skarpa åtskillnaden mellan landsbygdens och städernas struktur. I den mån dessa utjämningstendenser få verka, bortfaller tydligen själva grunden för den an-

givna olikheten. Utjämningsen i politiskt inflytande mellan land och stad har blivit genomförd vid andra kammарvalen. Att låta olikheten alltjämt kvarstå vid valen av urväljarna till första kammaren kan då ej längre i och för sig anses såsom önskvärt.

Några verkligt bärande principiella invändningar mot förslaget hava, såvitt jag kunnat finna, ej heller framkommit. Den onekligen betydande underlägsenhet, vari städerna, oaktat sin relativt större representation, till en början befunno sig gentemot landsbygden, har numera undergått en avsevärd förskjutning till städernas favör, oaktat städernas representationsrätt, såsom nämnts, nyligen något minskats. Detta förhållande framgår med tydlighet av en tablå, som jag låtit uppräta och vilken torde som bilaga 1 få vidfogas protokollet. Den förskjutning, som sålunda ägt rum, torde utan tvivel komma att ytterligare fortgå. Det förhållandet, att städernas folkmängd genom inflyttningar från landsbygden och inkorporeringar avsevärt ökas, medan landsbygdens i stort sett står stilla, medför — såsom vid ärendets behandling i första kammaren år 1917 framhölls — den verkan, att tid efter annan en ny stadsrepresentant tager säte i landstingen, under det att ökning av representanterna från landsbygdens sida sällan förekommer. Av förenämnda tablå framgår, att utvecklingen redan nu gått därhän, att den proportion mellan landsbygds- och stadsrepresentanter, som erhöles genom landstingsförordningens ursprungliga bestämmelser, nu skulle komma att i stort sett uppehållas, även om städernas representantantal beräknades efter samma grund som den för landsbygden gällande. Den ökning i antalet landstingsmän, som städerna vinna genom sin antydda bättre ställning, är sålunda en förmån, som beredes dem *utöver* vad kommunallagskommittén å sin tid räknade med. Några skäl för att i detta hänseende gå längre än nämnda kommitté avsåg hava emellertid, såvitt jag kunnat finna, alldeles icke anförts. De invändningar, som grundats på ett fortfarande behov av en förmånligare ställning för städerna, synas mig därför icke förtjäna beaktande.

Enahanda är förhållandet med de invändningar, som baserats på frågans sammanhang med övriga spörsmål om ändring i de kommunala rösträttsbestämmelserna, därest nämligen dessa spörsmål finna sin lösning i den riktning, varom Kungl. Maj:t under de närmaste dagarna torde komma att framlägga förslag. Under denna förutsättning bliver nämligen berörda sammanhang närmast ett skäl *för* att även förevarande fråga nu upptages till prövning.

Det har även, såsom förut nämnts, anmärkts, att några allmänna önskningsar om en förändring härvidlag icke skulle förefinnas å lands-

bygden. Att dylika önsknings finnas, synes mig dock framgå av de upprepade motionerna i ämnet. Att några livligare opinionsyttringar i sådan riktning ej förekommit, läser väl sammanhånga med det av 1915 års utskott klarlagda förhållandet, att landsbygdens representanter ditills i samtliga landsting befunnit sig i en betydande majoritet. Vad åter sistberörda förhållande angår, kan det visserligen, såsom nämnda utskott anfört, synas tyda på, att något särskilt behov av omreglering icke för närvarande föreligger, men detsamma synes dock icke i och för sig kunna anses såsom något skäl för att bibehålla en å olikhet i representationsrätt grundad anordning, för vilken inga objektivt bärande skäl föreligga.

Det har slutligen under ärendets tidigare behandling anmärkts, att frågan i då föreliggande skick icke varit föremål för nöjaktig utredning. De brister, som härutinnan förefunnits, har jag sökt avhjälpa. Då emellertid behovet av utredning mindre synes mig hava gjort sig gällande beträffande frågans principiella sida än rörande vissa därmed förknippade detaljspörsmål, torde de resultat, som utredningen ämnat, lämpligen böra i sammanhang med dessa spörsmål i det följande beröras.

Utgår man alltså från, att ett och samma folkmängdstal bör vara bestämmande för städers och landsbygds representation i landstingen, framstår till besvarande spörsmålet, huruvida något skäl vidare förefinnes för att bibehålla den nu gällande åtskillnaden mellan land och stad i avseende å valkretsindelningen. Då emellertid denna åtskillnad vunnit hävd och då dess avskaffande måhända skulle synas städerna ägnat att medföra en ytterligare förskjutning till deras nackdel, har jag ej ansett mig äga tillräckliga skäl att föreslå någon ändring i detta hänseende, utan förutsätter bibehållande av den gällande bestämmelsen, att varje län indelas i valkretsar, särskilt för landsbygden och särskilt för städerna.

I fråga åter om sättet för valkretsarnas bestämmande torde gällande föreskrifter påkalla ändring. Dess innebörd beror emellertid av vilket folkmängdstal, som tages till utgångspunkt för representantantalets bestämmande.

I sistnämnda hänseende har, såsom nämnts, i de första två motionerna i ämnet föreslagits ett tal av 4,000 såsom utgörande en medelväg mellan de nu bestämda talen 3,000 och 5,000. I fråga om det sålunda föreslagna talet har 1915 års utskott anmärkt, att detsamma skulle medföra en ungefärlig ökning av antalet landstingsmän i hela riket med 130. Jag har i detta avseende låtit utföra en ytterligare beräkning, vilken som bilaga 2 torde få vidfogas protokollet. Denna

nar lämnat till resultat, att talet 4,000 skulle medföra en ökning av antalet landsbygdsrepresentanter med 196 och en minskning av stadsrepresentanterna med 71. Ökningen av antalet landstingsmän i hela riket skulle sålunda utgöra 125. Otvivelaktigt visa dessa beräkningar, att en ändring, sådan som föreslagits, skulle, såsom utskottet även anført, medföra en väsentlig rubbning i landstingens sammansättning. Talet 5,000 skulle emellertid i detta hänseende medföra en liknande verkan i motsatt riktning. Dess antagande som gemensam norm skulle nämligen, såsom likaledes framgår av nyssnämnda tabell, föranleda en minskning av antalet landstingsmän i hela riket med 112. Då denna minskning komme att nästan uteslutande drabba städerna, är det att antaga, att detta alternativ skulle för dem förefalla betydligt mindre tilltalande. Detsamma synes därför ej böra väljas, ehuru därmed vore förenad den fördel, att valkretsindelningen å landsbygden skulle kunna lämnas orubbad. Motsvarande fördel skulle för städernas del vara förenad med väljande av talet 3,000. Den ökning i antalet landsbygdsrepresentanter, som härav bleve en följd, — ej mindre än 540 — bleve emellertid så betydande, att densamma icke synes lämplig. Från det beständes synpunkt vore måhända mest önskvärt, att ett tal valdes, som i stort sett bibehölle landstingsmännens antal vid det nuvarande och således låte minskningen i städernas representation motsvaras av en lika stor ökning i landsbygdens. Ett sådant tal skulle uppenbarligen komma att ligga mellan 4,000 och 5,000. En olägenhet därmed vore dock, att detsamma såsom icke varande jämnt tusental mindre väl lämpar sig att läggas till grund för valkretsindelningen. Därjämte kan även mot detta invändas, att den därigenom uppkommande minskningen av antalet landstingsmän från städerna givetvis blir större än om siffran 4,000 väljes.

Jag har efter överbägande av dessa förhållanden stannat vid att såsom lämplig grund föreslå talet 4,000. Härav föranledd ändring bör alltså ske i § 2 mom. 1 av landstingsförordningen.

Jag återgår härefter till frågan om den föreslagna förändringens inverkan å valkretsindelningen. I detta hänseende synes lämpligast, att de tal, som nu i § 2 mom. 2 och 3 av förordningen angivas för land respektive stad och vilka utgöra jämna multiplar av de nu gällande grundsiffrorna 5,000 respektive 3,000, ändras till att utgöra motsvarande multiplar av 4,000. Jag förbiser härvid icke, att andra möjligheter finnas. Med hänsyn därtill att nu gällande bestämmelser om det antal landstingsmän, som varje valkrets skall utse, torde böra bibehållas orubbade,

har jag emellertid ansett det av mig nyss angivna förfaringssättet vara att föredraga.

Under behandlingen i första kammaren av 1917 års motion liksom även i vissa av de angivna reservationerna mot utskottsutlåtandena i ämnet anmärktes bland annat, att den ifrågasatta ändringen kunde medföra verkningar av politisk betydelse genom dess inverkan å första kammarens sammansättning. Närmast torde härmed hava avsetts den verkan i berörda hänseende, som skulle följa av den relativa minskningen av stadsrepresentanternas antal. Därjämte kan emellertid tänkas, att den ändring i vissa valkretsars struktur, som ändringen medför, kan draga med sig någon förskjutning i partiställningen. Att i detalj söka beräkna, vilka verkningar i nu angivna båda hänseenden kunna uppstå, skulle kräva en alltför omfattande utredning, som dessutom alltid i viss mån skulle nödgas bygga på obekanta faktorer, då ju frågan om valkretsarnas bestämmande i sina enskildheter ligger i händerna på vederbörande landsting själva. Jag har därför ansett mig sakna skäl att föranstalta om en dylik utredning. I alla händelser torde man kunna utgå från, att dessa politiska biverkningar skola bli av jämförelsevis ringa betydelse.

De ändringar, som sålunda föreslås i § 2 mom. 1—3, föranleda jämförelser i avfattningen av § 2 mom. 4 och § 40 mom. 1 av förordningen.

De nu ifrågavarande ändringarnas ikraftträdande synes böra ske samtidigt med ikraftträdandet av det förut i dag framlagda förslaget om avskaffande av valkretsarnas nuvarande fördelning i grupper. Ändringarna torde sålunda böra lända till efter rättelse från och med den 1 januari 1922, dock att desamma redan år 1921 skola tillämpas vid fastställandet av indelningen i valkretsar för 1922 års val samt av det antal landstingsmän, som vid detta val skall för varje valkrets utses. Därjämte torde böra gälla, att tjänstgöringstiden för de landstingsmän och suppleanter, som härefter, men före den 1 januari 1922 utses, skall utgå den 31 augusti 1922. Då emellertid stadgande i sistnämnda avseende införts i de övergångsbestämmelser, som fogats till förenämnda förslag om avskaffande av valkretsarnas nuvarande fördelning i grupper, torde stadgandet ifråga ej böra upptagas jämväl i nu förevarande sammanhang.

II. Utsträckning av tiden för lagtima landstings sammanvaro.

Rörande den tid, landstings lagtima möte må fortfara, innehållas bestämmelser i § 18 landstingsförordningen. Enligt detta stadgande, som oförändrat kvarstått alltsedan förordningens tillkomst, kan landstingets lagtima möte fortfara sex helgfria dagar. Skulle likväl något i

stadgad ordning till behandling upptaget ärende fordra längre överläggning, än att beslut inom denna tid hinna fattas, må landstinget, därest minst tre fjärdedelar av dess såsom närvarande på landstinget antecknade medlemmar därom överenskomma, kunna förlänga tiden för sin sammanvaro med ytterligare högst två helgfria dagar. Kommunal-lagskommittén, vars förslag upptog en i allt väsentligt likalydande bestämmelse, motiverade densamma med att det ansetts nödigt att för sammanvaron bestämma viss tid, varutöver den icke skulle få sträckas, och detta bland annat därför, att landstingsmännen, som utan ersättning skulle komma att såsom sådana tjänstgöra, icke för uppfyllandet av sina plikter i detta hänseende måtte drabbas av alltför stora kostnader.

Såsom härav framgår, voro utom det sålunda särskilt framhävda skälet även andra skäl bestämmande för kommitténs förslag. Ett sådant skäl, och det väsentligaste, lär väl hava varit att söka i önskan att undvika onödigt dröjsmål med fattande av beslut i de till landstinget hänskjutna ärenden. Jämväl härav följde tydligen, att den stadgade maximitiden ej borde tillmätas alltför lång. Å andra sidan krävdes givetvis ett visst minimum av tid för att medhinna ärendenas behandling. Den av kommittén föreslagna tiden tillmättes givetvis med hänsyn till de arbetsuppgifter, som enligt kommitténs förslag kunde antagas komma att åvila landstingen.

Kommittén förutsåg dock den möjligheten, att den stadgade tiden, även med den under vissa förutsättningar medgivna förlängningen av två dagar, under vissa omständigheter kunde visa sig för knapp. För den händelse, yttrar kommittén, att viktiga frågor under den ordinarie sammanvaron icke kunnat avslutas eller av en eller annan anledning icke kunde till nästa ordinarie ting uppskjutas, hade förslaget velat bereda tillfälle för sådana frågor upptagande vid urtima möte.

Att kommittén själv fann den angivna sammanträdestiden skäligen knapp, synes i sin mån även framgå av att kommittén såsom ett skäl för att landstingets ordförande icke borde genom val av tinget utses anförde, att den tid, som för landstingets sammanvaro blivit föreslagen, icke borde på bekostnad av den för de egentliga huvudärendenas prövning erforderliga tid kunna avkortas genom möjliga meningsstrider om vilken person borde till ordförande utses.

Under den tid av nära sextio år, som förflutit från det kommitténs förslag avgavs, hava emellertid de förhållanden, med vilka kommittén hade anledning att räkna vid utmätandet av landstingens sammanträdestid, undergått betydande förändring. Redan den fortgående utveckling,

som det ekonomiska livet under så lång tidrymd undergått, hade varit tillräcklig att vålla en högst väsentlig ökning av landstingens arbetsuppgifter, även om desamma alltfort begränsats inom den ram, som vid författningens tillkomst för dem uppdrogs. Härtill kommer emellertid ytterligare, att genom författningar, som under tidernas lopp tillkommit, landstingens verksamhetskrets högst väsentligt utvidgats. I betraktande av de omständigheter, jag sålunda berört, må det synas föga överraskande, att, såsom den officiella statistiken utvisar, sammanlagda beloppet av de utav landstingsmedel bestridda utgifter ökats från 1,627,395 kronor år 1874 till 20,366,918 kronor år 1915.

Redan de siffror, jag sålunda anfört, torde visa, att de beräkningar om behovet av tid för landstingens sammanträden, som kunna hava gjorts av kommittén, numera icke gärna kunna hålla streck. Om ock ej några särskilda klagomål i detta hänseende framkommit, torde det dock vara allmänt känt, att landstingens sammanträden ofta måste präglas av en ganska stor brådska och att arbetet där måste i hög grad forceras. Detta gäller såväl om själva plenisammanträdena som även och ej minst om det vid sidan därav fortlöpande berednings- och sekreterarbetet.

Har således redan nu den ifrågavarande begränsningen av landstingens lagtima sammanträdestid vållat svårigheter, torde en väsentlig skärpning av dessa vara att befara, om vissa nu föreliggande lagförslag vinna godkännande. Erinras må i detta hänseende om det av Kungl. Maj:t för riksdagen framlagda förslaget till ny fattigvårdslagstiftning, vilket pålägger landstingen nya uppgifter av betydande omfattning. Enahanda är förhållandet med de av vederbörande sakkunniga utarbetade förslag i fråga om ny organisation av vägväsendet å landsbygden, och en ytterligare ökning av landstingens arbetsbörda torde vara att förvänta efter det frågan om sinnessjukvårdens ordnande vunnit sin lösning.

Vid nu angivna förhållanden — och då den av kommittén anvisade utvägen att hänvisa ej medhonna frågor till urtima ting, ehuru någon gång använd (se t. ex. Samling av kungl. brev, resolutioner och utslag angående tillämpningen av kommunalförordningarna, nr 476), av uppenbara skäl ej lämpar sig för någon mera utsträckt användning — har jag funnit mig böra taga i övervägande, huruvida ej tidpunkten nu kunde vara inne att medgiva en utsträckning av sammanträdestiden för lagtima landsting. En ytterligare anledning därtill föreligger i den omständigheten, att frågan om ersättning åt landstingsmännen numera kommit i förändrat läge.

Enligt landstingsförordningens ursprungliga lydelse (§ 24) ägde landstingsman (suppleant) för sin inställelse vid landstingets möte ej tillgodojuta annan gottgörelse än på visst sätt beräknad ersättning för kostnaden för resan fram och åter. Genom lag den 6 juni 1912 undergick hithörande stadgande den förändring, att landstingsman (suppleant), som ej bodde å den ort, där landstinget hölles, ägde att, förutom nämnda resekostnadsersättning, åtnjuta sex kronor i dagtraktamente under landstingets möte. Genom lag den 19 maj 1917 utsträcktes rätten att uppbära nämnda dagtraktamente även till de landstingsmän (suppleanter), som vore bosatta å sammanträdesorten. Och innevarande års riksdag har i anledning av väckta motioner för sin del beslutit dagtraktamentenas höjning för ledamöter, boende utom nämnda ort, till tolv kronor och för andra ledamöter till nio kronor. När det sålunda fattade beslutet upphöjts till lag, lära några betänkligheter av ekonomisk art icke vidare möta mot att ålägga landstingets ledamöter en mera utsträckt tjänstgöringsplikt.

Om sålunda den nu gällande tidsbegränsningen kan och bör jämkas, torde dock alltjämt skäl tala för att en viss tidsbegränsning bibehålles.

I betraktande härav synes mig icke lämpligt att öka den i första hand såsom normal mötestid stadgade tiden av sex helgfria dagar, utan allenast att göra det möjligt för landstinget att förlänga sin sammanträdestid med ytterligare högst fyra dagar, när arbetets mängd det ovillkorligen kräver. Det synes vara fullt tillräcklig garanti mot missbruk, att beslut härom fattas med två tredjedels majoritet, varom ett stadgande torde böra infogas i § 40 av landstingsförordningen.

Den ändring i §§ 18 och 40 av förordningen om landsting, som av nu berörda omständigheter påkallas, synes böra omedelbart vinna tillämpning och torde sålunda få träda i kraft redan den 1 instundande september.

Departementschefen uppläste härefter ett i enlighet med vad departementschefen sålunda anfört inom departementet utarbetat förslag till lag om ändrad lydelse av § 2 mom. 1, 2, 3 och 4, § 18 samt § 40 mom. 1 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 samt hemställde, att detta förslag, vilket var av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, måtte föreläggas riksdagen till antagande.

Kungl. Maj:ts Nåd. Proposition Nr 277.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skulle till riksdagen avlåtas.

Ur protokollet:

Nils Ädelgren.

Bil. 1.

Tablå.

Å r.	Landsbyg- dens folk- mängd.	I landsting deltagande städers folkmängd.		Av lands- bygden valda lands- tingsmän.	Av städer valda lands- tingsmän.	
		S u m m a.	% av lands- bygdens folkmängd.		S u m m a.	% av antalet landstingsmän, valda av lands- bygden.
1855*	3,198,000	274,000	8,58	820	158	19,27
1906**	4,078,000	617,000	15,13	977	291	29,79
1910	4,155,000	693,000	16,68	955	262	27,43
1914	4,157,000	775,000	18,64	955	280	29,32
1916	4,140,000	813,000	19,64	950	296	31,16

* Folkmängdsförhållandena år 1855 lades till grund för kommunallagskommitténs beräkningar.

** Nämnda års folkmängdsförhållanden torde ligga till grund för 1907 års kungl. proposition.

Antalet å landsbygden och i städerna valda landstingsmän åren 1914 och 1916 under olika förutsättningar.

	Landsbygd				Städer				Landstingsområdet			
	Enligt nuv. bestämmelser	Enligt alternativ 1	Enligt alternativ 2	Enligt alternativ 3	Enligt nuv. bestämmelser	Enligt alternativ 1	Enligt alternativ 2	Enligt alternativ 3	Enligt nuv. bestämmelser	Enligt alternativ 1	Enligt alternativ 2	Enligt alternativ 3
Stockholms län	44	53	44	69	10	9	7	10	54	62	51	79
Uppsala »	22	27	22	35	12	9	8	12	34	36	30	47
Södermanlands »	30	36	30	48	17	13	11	17	47	49	41	65
Ostergötlands »	50	59	50	78	12	10	8	12	62	69	58	90
Jönköpings »	37	45	37	59	18	14	12	18	55	59	49	77
Kronobergs »	33	39	33	53	3	3	2	3	36	42	35	56
Kalmar läns norra »	18	21	18	29	5	4	4	5	23	25	22	34
Kalmar » södra »	25	32	25	40	10	9	7	10	35	41	32	50
Gottlands län*)	20	16	16	16	7	4	4	4	27	20	20	20
Blekinge län	25	29	25	38	17	11	10	17	42	40	35	55
Kristianstads »	48	59	48	75	8	7	5	8	56	66	53	83
Malmöhus »	60	74	60	98	36	28	24	36	96	102	84	134
Hallands »	26	33	26	42	13	9	8	13	39	42	34	55
Göteborgs o. Bohus län	45	54	45	71	10	7	6	10	55	61	51	81
Älvsborgs län	58	70	58	91	16	12	11	16	74	82	69	107
Skaraborgs »	47	57	47	74	16	12	10	16	63	69	57	90
Värmlands »	53	62	53	81	14	11	8	14	67	73	61	95
Orebro »	38	46	38	61	15	11	9	15	53	57	47	76
Västmanlands »	29	34	29	44	16	12	9	16	45	46	38	60
Kopparbergs »	49	61	49	79	7	5	4	7	56	66	53	86
Gävleborgs »	46	56	46	73	7	5	5	7	53	61	51	80
Västernorrlands »	51	62	51	80	12	9	7	12	63	71	58	92
Jämtlands »	26	32	26	40	4	3	2	4	30	35	28	44
Västerbottens »	34	42	34	56	4	3	3	4	38	45	37	60
Norrbottens »	38	49	38	62	6	4	3	6	44	53	41	68
	952	1,148	948	1,492	295	224	187	292	1,247	1,372	1,135	1,784

Anmärkningar.

Ingen hänsyn har i tabellen tagits till fyllnadeval. Beräkningarna enligt de olika alternativen äro gjorda under förutsättning, att samma valkretsindelning som hittills tillämpats.

Nuvarande bestämmelser: För varje valkrets utses en landstingsman och därutöver efter folkmängden en landstingsman på landet för varje fullt tal av 5,000 och i stad för varje fullt tal av 3,000.

Alternativ 1 = Kungl. Maj:ts förslag: För varje valkrets utses en landstingsman och därutöver efter folkmängden en landstingsman för varje fullt tal av 4,000.

Alternativ 2: För varje valkrets utses en landstingsman och därutöver efter folkmängden en landstingsman för varje fullt tal av 5,000.

Alternativ 3: För varje valkrets utses en landstingsman och därutöver efter folkmängden en landstingsman för varje fullt tal av 3,000.

*) Beträffande den från sifferserierna för övriga län avvikande serien för Gottlands län jfr landstingsförordningen § 2. 4.